

mala encyklopedia

PIŁKA NOŻNA

- Najpopularniejszy sport świata
- Ogólne zasady
- Historia piłki nożnej
- Stadiony
- Kibice
- Rozgrywki
- Odmiany piłki nożnej
- Kto jest w drużynie?
- Wybitni zawodnicy
- Jak wygrać? Najważniejsza jest taktyka
- Zawód: sędzia
- Piłkarski słowniczek

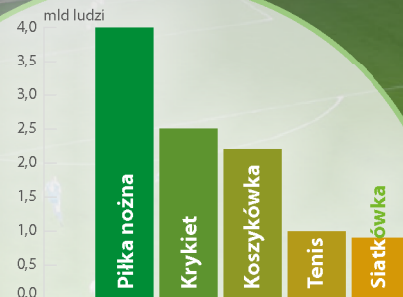
Wydawnictwo Skrzat
Kraków

Najpopularniejszy sport świata

Wszyscy o niej słyszeli, wielu próbowało w nią grać, a niezliczone rzesze kibiców kochają ją oglądać i rozmawiać o niej bez końca. Piłka nożna – bo właśnie o niej mowa – to bez wątpienia najpopularniejszy sport. Czym dokładnie jest, jakie rządzą nią zasady i skąd bierze się jej niezwykła siła przyciągania? Wyrusz z nami w fascynującą podróż przez świat futbolu!

FIFA, czyli Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej, łączy aż 211

krajów, które mają swoje własne związki piłkarskie. To nawet więcej niż liczba państw w ONZ! Pokazuje to, jak bardzo piłka nożna jednoczy świat.

Badania pokazują, że nawet co drugi Ziemianin interesuje się piłką nożną. To czyni ją najpopularniejszym sportem na świecie – przed krykietem, koszykówką i tenisem.

Według danych FIFA piłkę nożną aktywnie uprawia ponad 250 mln osób w ponad 200 krajach.

mecz na szczycie w lidze niemieckiej – Borussia Dortmund kontra Bayern Monachium

Na całym świecie funkcjonują ponad 3 tys. profesjonalnych klubów piłkarskich, z których wiele posiada także drużyny młodzieżowe i rezerwowe.

Futbol, noga, gała, kopana – to potoczne określenia piłki nożnej. A jak na tę dyscyplinę mówią ludzie poza naszym krajem?

Anglia – football
Niemcy – Fußball
USA – soccer
Francja – football
Hiszpania – fútbol
Portugalia – futebol
Czechy – fotbal
Słowacja – futbal
Finlandia – jalkapallo
Chorwacja – nogomet
ZEA – مَدَقْلَا ذَرَك (kurat alqadam)

Chiny – 足球 (zúqíú)
Dania – fodbold
Grecja – ποδόσφαιρο (podósfaïro)
Indie – फुटबॉल (futbol)
Islandia – fótbolta
Japonia – フットボール (futtobōru)
Izrael – פוטבול (futbol)
Litwa – futbolas
Holandia – voetbal
Norwegia – fotball
Szwecja – fotboll
Tajlandia – ฟุตบอล (Futbol)
Turcja – futbol
Węgry – футбол
Włochy – calcio

Europa to prawdziwe centrum piłki nożnej – działa tu ponad 50 krajowych lig, a w niektórych państwach, jak Anglia, Niemcy czy Włochy, istnieje nawet 4–5 poziomów profesjonalnych rozgrywek. Na poziomie regionalnym jest ich jeszcze więcej.

Piłka nożna to wyjątkowo medialny sport. Finał Mistrzostw Świata FIFA 2022 w Katarze oglądało na żywo ponad 1,5 mld widzów na całym świecie.

operator kamery na meczu

Brazylia 5 razy zdobyła tytuł mistrza świata, co czyni ją najbardziej utytułowaną reprezentacją w historii.

Na całym świecie rozgrywa się kilkadziesiąt tysięcy oficjalnych meczów rocznie, nie licząc spotkań towarzyskich, amatorskich i młodzieżowych.

Według szacunków FIFA na całym świecie w piłkę nożną gra ponad 29 mln kobiet i dziewcząt, a liczba kobiecych drużyn i lig nieustannie rośnie.

Szacuje się, że istnieje ponad milion drużyn amatorskich, od osiedlowych składów po ligi firmowe i uczelniane.

Najwyżej rozegrany mecz piłki nożnej odbył się na wysokości 5714 m n.p.m. w Tanzanii w 2017 r. – trafił do Księgi rekordów Guinnessa.

Rekord transferowy (o transferze mówimy, gdy zawodnik zmienia klub, który reprezentuje; często dzieje się to za opłatą) to przenosiny Neymara z Barcelony do Paris Saint Germain w 2017 r. za 222 mln euro.

Ewa Pajor, napastniczka FC Barcelony, królowa strzelczyń ligi hiszpańskiej sezonu 2024/2025. Tutaj radość po bramce strzelonej Realowi Madryt

Na świecie zarejestrowanych jest ponad 800 tys. sędziów, zarówno zawodowych, jak i amatorskich.

budynek FIFA w Zurychu, Szwajcaria

Ogólne zasady

Piłka nożna to prosta gra, w której dwie 11-osobowe drużyny rywalizują ze sobą na trawiastym boisku, na którego obu końcach znajdują się bramki. Cel gry to zdobycie większej liczby goli, czyli umieszczenie piłki w bramce przeciwnika. Mecz trwa 90 minut (dwie połowy po 45 min), do których sędzia może dodać kilka, jeśli gra była często przerywana.

WYMIARY BOISKA PIŁKARSKIEGO

Wymiary bramki: 244 cm (wys.) × 732 cm (szer.)

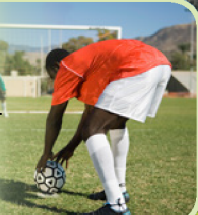
Stale fragmenty gry to sytuacje, które przerywają bieg akcji i pozwalają wznowić ją w określony sposób, np. rzut wolny, rzut różny czy aut.

Faul to zagranie niezgodne z przepisami, takie jak kopnięcie, pchnięcie, podcięcie, za wysokie uniesienie nogi, przytrzymanie czy zagranie ręką (oprócz bramkarza w polu karnym nikt nie może dotykać piłki rękami). Sędzia przerywa wtedy grę i przyznaje **bezpośredni rzut wolny**, czyli taki rzut, w którym piłkarz poszkodowanej drużyny swobodnie wznowia grę z miejsca, w którym popełniono faul.

sfaulowany zawodnik

Za faul w swoim polu karnym sędzia dyktuje **rzut karny**. Strzelec stawia piłkę w oznaczonym miejscu przed bramką (dokładnie 11 m od niej) i... kopie. W zdobyciu punktu przeszkadza mu tylko bramkarz drużyny przeciwnej, dla którego samotna obrona to trudne zadanie. Rzut karny to ogromna szansa na gola!

fot. 5

Rzut różny przyznaje się, gdy piłka całkowicie przekroczy linię końcową, a ostatni dotknął jej gracz drużyny odpierającej atak. Grę wznowia zawodnik drużyny atakującej, kopiąc piłkę z narożnika w pobliżu miejsca zdarzenia.

Jeśli piłka opuściła pole gry przez jedną z linii końcowych, następuje **aut bramkowy**. Gdy piłki ostatni dotknął piłkarz atakujący, grę wznowi wybiciem bramkarz lub któryś z jego kolegów.

wybicie piłki „z piątki” (linii 5 m) przez bramkarza

wybicie piłki z narożnika

Ręka – potoczna nazwa dotknięcia piłki ręką przez gracza innego niż bramkarz znajdujący się poza własnym polem karnym.

sędzia techniczny sygnalizujący zejście gracza z nr 21 i wejście zawodnika z nr 39

Trenerzy obydwu zespołów mogą dokonywać **zmian zawodników**. Kiedyś limit zmian wynosił 3 graczy na mecz, od kilku lat można wymienić 5 zawodników.

Atakujący, do którego podawana jest piłka, musi mieć przed sobą co najmniej dwóch przeciwników (ostatni nie musi być bramkarzem). Inaczej sędzia odgwiżdże **spalony** i podyktuje rzut wolny dla broniących. Przepis ten zapobiega „czatowaniu” napastników pod bramką i uatrakcyjnia grę. Nie ma spalonego przy wznowieniach z autu, spod własnej bramki ani z rzutu różnego oraz gdy podający jest bliżej bramki niż odbierający lub gdy podanie trafia do zawodnika na własnej połowie.

Czasem mecz przerywają przypadkowe zdarzenia, jak pojawienie się drugiej piłki czy kontuzja. Grę wznowia wówczas **rzut sędziowski**, a piłka wraca do drużyny, która ją miała ostatnia.

fot. 7

Najważniejsza jest zasada **fair play** – uczciwej rywalizacji. Oznacza ona szacunek dla regulaminu, rywali, sędziów i kibiców. Przykłady zachowań fair play w futbolu to wybicie piłki na aut przy kontuzji przeciwnika, unikanie symulowania fauli oraz podanie ręki rywalowi po meczu, niezależnie od wyniku.

Za niesportowe zachowanie, opóźnianie, faul czy zdjęcie koszulki zawodnicy mogą być ukarani **żółtymi kartkami**. Dwie oznaczają **czerwoną kartkę** i wykluczenie z gry. Drużyna gra dalej w osłabieniu, a ukarani musi udać się do szatni. Bezpośrednia

czerwona kartka należy się za brutalne faule, obraźliwe gesty lub użycie ręki, żeby uniemożliwić zdobycie gola rywalowi. Kartki mogą dostać też trenerzy i rezerwowi.

W przypadku naruszenia zasad sędzia nie zawsze musi przerywać grę – jeśli pokrzywdzona drużyna ma szansę na udaną akcję, stosuje się tzw. **przywilej korzyści**. Winnego można ukarać przy najbliższej przerwie, a poszkodowanym nie przerywa się działań, które mogą zaowocować zdobyciem bramki.

Jeśli mecz nie może zakończyć się remisem, czeka nas **dogrywka** – przedłużenie gry o dwa 15-minutowe segmenty. Gdy i ona nic nie da, nastąpi **konkurs rzutów karnych**, a udział w nim wezmą zawodnicy będący na boisku w chwili zakończenia gry. Strzelają na zmianę, bez

dobitek. Wygra zespół prowadzący po pięciu seriach, chyba że wcześniej ktoś uzyska odpowiednio dużą przewagę. Remis po pięciu seriach zakończy kolejka, w której jeden z zawodników się pomyli, a drugi trafi. To prawdziwa próba nerwów!

młody bramkarz broni w konkursie jedenastek, czyli rzutów karnych

Historia piłki nożnej

Już w zamierzonych czasach różnego rodzaju gry z użyciem piłki były rozpowszechnione na całym świecie. Chińczycy w starożytności mieli swoje *cuju*, wikingowie – *Knattleikr*, a aztekowie – *ōllamaliztli*. We wszystkich tych grach można doszukać się przodków współczesnej piłki nożnej. Jednak za kolebkę futbolu uważa się Wielką Brytanię. To tu, w Cambridge w 1848 r., spisane zostały reguły gry, które oddzieliły ją od popularnego wówczas rugby.

Czy w średniowieczu istniała piłka nożna? Można tak powiedzieć, choć była trochę... szalona! Mieszkańcy wsi i miasteczek organizowali mecze, w których mogło brać udział nawet kilkaset osób. Nie było sędziów, bramek ani jasno sformułowanych zasad. Czasem te mecze zamieniały się w prawdziwe bitwy!

Anglicy zaczęli rozgrywać mecze poza swoim krajem, a inne narody szybko się w to wciągnęły. Futbol zdobywał popularność w Europie, Ameryce Południowej i kolejnych regionach. W 1904 r. powstała FIFA – największa piłkarska organizacja, która do dziś czuwa nad mistrzostwami świata.

ilustracja przedstawiająca angielskich piłkarzy, 1881 r.

Sheffield FC, 1857 r.

Za pierwszy na świecie klub piłkarski uważa się Sheffield Football Club z angielskiego miasta Dronfield, założony 24 października 1857 r. Kolejne lata zaowocowały pojawieniem się nowych drużyn. W 1863 r. 12 zespołów ze stolicy Anglii i jej okolic podpisało nowe zasady gry, co dało początek brytyjskiemu związkowi piłkarskiemu The FA, czyli The Football Association. W 1871 r. zainaugurowano pierwsze w historii oficjalne rozgrywki – Puchar Anglii. Jego pierwszy zdobywca to zespół Wanderers FC, który sięgnął po to trofeum w 1872 r. Pierwsze rozgrywki ligowe odbyły się w sezonie 1888–1889.

INTERNATIONAL
FOOT-BALL MATCH,
(ASSOCIATION RULES)
ENGLAND v. SCOTLAND,
WEST OF SCOTLAND CRICKET GROUND,
HAMILTON CRESCENT, PARTICK,
SATURDAY, 30th November, 1872, at 2 p.m.
ADMISSION-ONE SHILLING.

fot. 11

mecz Anglia – Szkocja w 1903 r.

fot. 12

Pierwszy **mundial**, czyli mistrzostwa świata w piłce nożnej, odbył się w 1930 r. w Urugwaju. Zagrało tylko 13 drużyn, a wygrali gospodarze.

W 1925 r. zmieniono przepis o spalonym – teraz zawodnik był na spalonym tylko wtedy, gdy w momencie podania miał przed sobą 2, a nie 3 przeciwników. Ta zmiana ułatwiła atakowanie i sprawiła, że mecze stały się bardziej dynamiczne.

Z czasem futbol przestał być tylko zabawą – stał się pracą. Powstały profesjonalne kluby i ligi, a piłkarze zaczęli zarabiać. Dziś gwiazdy takie jak Lionel Messi czy Kylian Mbappé to milionerzy znani na całym świecie.

fot. 13

Pierwsze **mistrzostwa Europy** odbyły w 1960 r. we Francji. Wygrał je Związek Radziecki (ZSRR).

W 1970 r. FIFA wprowadziła żółte i czerwone kartki, aby lepiej kontrolować zachowanie zawodników. Żółta kartka to ostrzeżenie, a czerwona oznacza wykluczenie z gry. Ten system pomógł sędziom utrzymać porządek na boisku i wykluczać z niego brutalni.

piłka nożna wywodzi się z dość brutalnego rugby

W 1992 r. wprowadzono ważną zmianę – bramkarzom zabroniono tupać piłkę podaną przez zawodnika z ich drużyny. Wcześniej mogli to robić tylko w polu karnym, ale od tego czasu muszą grać nogami, gdy piłka pochodzi od kolegi z drużyny.

Sędzia pokazuje prostokąt? Ostatnia akcja zostanie sprawdzona w powtórcie video.

Dziś w piłce nożnej używa się wielu nowoczesnych narzędzi. Sędziowie mają do dyspozycji VAR, czyli system wideoweryfikacji, trenerzy analizują mecze na komputerach, a piłkarze trenują z pomocą czujników mierzących różne parametry. Wszystko po to, by grać jeszcze lepiej.

VAR

współczesne korki

Futbol nieustannie się zmienia, ale jedno pozostaje niezmiennie – emocje. Dzieci, młodzież i dorośli na całym świecie grają i kibicują z taką samą pasją. Kto wie, może właśnie Ty zostaniesz kiedyś mistrzem świata?

dawna piłka i buty piłkarskie

